

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЮРИСДИКЦІЇ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН

Міжнародний Суд ООН як одна з найважливіших інституцій міжнародного співтовариства, заслужено користується увагою юристів-міжнародників, а його діяльність в якості основного міжнародного судового органу достатньо висвітлена у науковій літературі. Однак питання юрисдикції на даний час не достатньо вирішені.

Аналізу наведених проблем присвячені роботи закордонних юристів, зокрема А. Величковського, Н. О. Брехової, С. Г. Коваленка, Т. Тревеса тощо. Ці науковці звертались до аналізу складових юрисдикції окремих міжнародних установ та організацій,

наділених повноваженнями щодо вирішення міжнародних спорів.

Міжнародний Суд ООН є єдиним міжнародним судовим органом універсального характеру [2, с. 2]. Всі держави-члени Організації Об'єднаних Націй є учасниками Статуту Міжнародного Суду. Окрім того, приблизно в 300 двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорах передбачено, що Суд має юрисдикцію щодо вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням або тлумаченням їх положень [3, с. 1].

Міжнародно-правовою основою діяльності Міжнародного Суду ООН є положення розділу XIV Статуту ООН 1945 р. (ст. 92–96), Статут Міжнародного Суду ООН 1945 р [5], а також його Регламент, прийнятий 14 квітня 1972 року [4]. Відповідно до ст. 93 Статуту ООН усі держави-члени ООН є *ipso facto* учасниками Статуту Міжнародного Суду ООН.

Юрисдикція Міжнародного Суду має подвійну правову природу: по-перше, Суд наділений юрисдикцією розглядати спори між державами; по-друге, Суд має юрисдикцію надавати консультативні висновки щодо будь-яких питань права на запити основних органів ООН (Генеральної Асамблеї, Ради Безпеки, Економічної і соціальної Ради, Ради з Опіки, Міжсесійного комітету Генеральної Асамблеї ООН), а також спеціалізованих установ ООН, які уповноважені подавати запити щодо будь-яких питань права, які виникають в сфері їх юрисдикції [3, с. 19].

Відповідно до ст. 36 Статуту Міжнародного суду, до відання Суду належать усі справи, які будуть передані йому сторонами, і всі питання, спеціально передбачені Статутом ООН або чинними договорами і конвенціями. Ч. 2 названої статті загалом окреслює предметну юрисдикцію Міжнародного суду. Так, до неї належать спори, пов'язані з:

- а) тлумаченням договору;
- б) будь-яким питанням міжнародного права;
- с) наявністю факту, який, якщо він буде встановлений, буде порушенням міжнародного зобов'язання;
- д) характером і розміром відшкодування, належного за порушення міжнародного зобов'язання [6].

Зрозуміло, що питання юрисдикції Суду завжди були доволі спірними, адже визнання спору таким, що не належить до юрисдикції Суду чи Трибуналу може мати наслідком невирішеність спору в порядку судового розгляду як такого. Судові установи всіляко прагнуть уникнути таких ситуацій.

Загалом рішення про належність чи неналежність певного спору до юрисдикції Міжнародного суду виноситься самими судовими органами. Вказівки на це містяться у ч. 6 ст. 36 Статуту Міжнародного суду. В кожному окремому випадку Міжнародний суд, вирішуючи питання про юрисдикцію, керується загальними положеннями міжнародних актів, попередніми судовими рішеннями (Міжнародний суд – виключно своїми), принципами, визнаними цивілізованими націями та може вирішувати спір *ex aequo et bono*.

Доволі часто заперечення проти юрисдикції, що висуваються сторонами спору, носять не тільки правовий, а і політичний характер (наприклад, резонансна справа Нікарагуа проти США, рішення Міжнародного суду від 10.05.1994 року) [1].

Аналізуючи матеріали цієї справи, можна вказати, що США висували п'ять видів заперечень проти юрисдикції Міжнародного суду. По-перше, США стверджували, що не всі держави, які мають стосунок до цієї справи, залучені в якості співвідповідачів. Міжнародний суд відкинув це заперечення на тій підставі, що у ситуації, що розглядається, аналогії з національним процесуальним правом неприпустимі, оскільки не всі держави висловили згоду на юрисдикцію Міжнародного суду таким способом, а значить, не можуть проти своєї волі бути притягнуті до справи. Суд також вказав на те, що ні в міжнародному звичаєвому праві, ні в практиці

інших міжнародних судів ще не існує норми, згідно з якою можна зобов'язати державу вступити в процес без її на те згоди. По-друге, Міжнародний суд не погодився з посиланням США на те, що цей спір має політичний характер і має бути переданий на розгляд Раді Безпеки ООН. Відкидаючи третє заперечення США, пов'язане з не вичерпанням можливостей врегулювання спору шляхом переговорів, Міжнародний суд зазначив, що вимога про проведення переговорів не склалася в якості обов'язкової преюдиційної умови для передачі справи до Суду. Інші два попередніх заперечення стосувалися нездатності Суду вирішити суперечку, що переростає у збройний конфлікт, і також були відкинуті.

Підсумовуючи, варто наголосити на тому, що проблема юрисдикції судових установ міжнародного рівня у спорах, що стосуються тлумачення та реалізації Конвенції, не має єдиного алгоритму вирішення і відповідь на питання про юрисдикцію буде щоразу іншою залежно від сторін спору.

Джерела:

1. Dispute concerning delimitation of the maritime boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), Case No. 16. URL: <http://www.itlos.org>.
2. Press Release 'The President of the International Court of Justice, addressing the General Assembly, welcomes the growing trust and respect of the international community for the Court' No. 2009/31, 2 November 2009. URL: <http://www.icj-cij.org/presscom/files/7/15587.pdf>.
3. Report of the International Court of Justice 1 August 2008-31 July 2009 (A/64/4) United Nations. New York, 2009, 79 p. URL: http://www.icj-cij.org/court/en/reports/report_2008-2009.pdf
4. Регламент МС ООН. URL: <http://www.icj-cij.org/homepage/ru/icjrules.php>.
5. Статут МС ООН. URL: <http://www.icj-cij.org/homepage/ru/icjstatute.php>.
6. Устав Організації Об'єднаних Націй и Устав Международного Суда URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.